

Verslag ledenbijeenkomst Werkgroep Maritime Skiednis in het stadsarmhuis in Bolsward / Hendrick Nannes en Catrijn Epesstichting 7 oktober 2017

Huishoudelijk gedeelte:

– Houtvaart / LF 2018

Voor het project 'houtvaart' ligt nu het plan om met hout uit Letland naar Dokkum en dan verder met een vloot van historische zeil en vrachtschepen naar Leeuwarden, Grou en uiteindelijk door Sneek naar IJlst te varen. Dokkum is heel enthousiast omdat de stad met een eerdere uitvoering van Friesland vaart veel positieve publiciteit heeft weten te winnen. Rienk Wegener Sleeswijk merkt op dat hiermee zelfs soms letterlijk op eerdere plannen wordt voortgeborduurd. Het is nu afwachten of verschillende fondsen subsidie voor dit mooie project willen verstrekken.

– Paul Borghaerts doet interessant dendrologisch onderzoek naar de afkomst van het hout in Friese gebouwen. Daaruit blijkt dat Friesland een belangrijke spil is geweest in het Europese houtnetwerk. Gecombineerd met de informatie uit de Sonttolregisters kan dit hele interessante informatie opleveren.

– Onze werkgroep organiseert op 26 mei een symposium in Harlingen over de geschiedenis van het zeevaartonderwijs in Friesland en daarbuiten. Zet deze datum dus in uw agenda.

– Het bestuur van de werkgroep stelt voor de lezingen zoveel mogelijk openbaar te houden en daar een breder publiek voor uit te nodigen. De vergadering stemt hiermee in.

Inhoudelijk gedeelte

Bauke Jansen vertelt eerst over de geschiedenis van het armhuis in Bolsward. Het armhuis komt voort uit de erfenis van Hendrick Nannes en Catrijn Epes. Zij leefden in Bolsward rond 1500. Hendrick Epes was koopman en lid van de vroedschap. Hij was gehuwd met een vrouw uit een goeude familie (de Hottinga's uit Nijland). Catrijn overleed in 1513 en Hendrick vertrok in 1515 naar Amsterdam. Waarschijnlijk had dat te maken met de onrustige situatie in de stad Bolsward op dat moment. De stad werd in dit jaar ernstig getroffen door plundering en brandstichting van de Zwarte hoop. In 1524 overleed Hendrick Nannes in Amsterdam maar kwam zijn belofte na. Zijn huis in Bolsward werd ingericht als armhuis. Ook liet hij een groot deel van zijn bezittingen aan het armhuis na. Of Hendrick Epes actief was als hooischipper is onbekend. Wel is duidelijk dat hij veel handel dreef met Amsterdam en het is niet onaannemelijk dat hij daar Friese koopwaar als zuivel of hooi aanbracht. Tot 1980 bezat het armhuis in Bolsward tien boerderijen en 250 hectare grond. In dat jaar zijn de boerderijen verkocht omdat de modernisering veel investeringen vroegen. Het land wordt door de stichting verpacht.

Bauke Jansen zijn belangstelling voor hooischippers is ontstaan door de familiegeschiedenis. Tot 1835 heeft zijn familie bestaan van de hooihandel. Zo bestonden er rond 1800 drie of vier broers die samenwerkten. Een fabriceerde het hooi in Friesland, een ander voer het van Friesland naar Amsterdam en de derde woonde in Amsterdam en verkocht het daar. De beide Friese broers noemden zich Jansen, de Amsterdamse broer de Vries. Over hooihandel en hooischippers is verrassend genoeg weinig bekend. In verschillende literatuur over de economie van Friesland wordt het niet genoemd. Nicolaas Ypey (hoogleraar wiskunde en vestingsbouwkunde aan de Franeker academie in 1781) besteedde wel aandacht aan dit onderwerp. Hij noemt 1720 de bloeitijd van de hooihandel en noemt Makkum en Schraard als stapelplaatsen. Ook noemt hij een aanzienlijk koopman die in 1756 met 700 scheepsladingen hooi binnen een jaar bijna 125.000 gulden verdiende door de export naar Vegesack aan de Weser, voor de keurvorst van Hannover. Deze zou later de

Britse troon bestijgen. Van hooi is bekend dat het brandgevaarlijk is. De vele berichten over hooibroei bij boerderijen zijn bekend, maar ook tijdens het transport ging het geregeld mis. Zo zijn er berichten over scheepsbranden op hooischepen. Vanwege de brandgevaarlijkheid waren de verzamelpunten van hooi ook nooit in de binnenstad. Hooi diende als paardenvoer. In een stad als Amsterdam werden veel paarden gebruikt voor transport en was dus ook veel hooi nodig. Dit kwam vooral vanuit Friesland, maar ook uit andere gebieden (Kamper eiland, Maasdeltagebied). Met de verkoop van hooi werd goed verdiend. Veel boeren verkochten te veel hooi en kwamen in de winter in de problemen omdat zij te weinig voor zichzelf bewaard hadden. Daarom verbood de provincie geregeld de verkoop van hooi buiten de provincie. In de quotisatie van Friesland uit 1749 komen 26 hooischippers voor: acht in Heeg, vier in Schraard, vier in Makkum, drie in Parrega en zeven in Bolsward. Dus allen in de Zuidwesthoek van Friesland. Het land was daar heel geschikt voor het verbouwen van hooi en minder geschikt voor akkerbouw. Het scheepstype dat werd gebruikt voor het transport van hooi valt onder de binnenvaartschepen. Het ging om een smal schip, maximaal 15 voet wijd. Het schip valt onder de tsjalken en is meestal een eenmaster met een strijkbare mast die op het dek stond. Het schip was gaffelgetuigd. Vanwege de deklast was de giek maar een spriet, zodat bij overstag gaan het grootzeil er gemakkelijk overheen kon worden getrokken. Dat hooischipper een aanzienlijk beroep betref blijkt ook uit de grafzerk van de hooischipper Seerp Pieters in de Martinikerk in Bolsward. Het volgende gedichtje staat op zijn graf uit 1752:

Hoy varen was mijn plezier

Nu ik dood ben leg ik hier

Laat varen die 't lust

Ik leg hier in eeuwige rust.

Hooi varen was een lucratieve handelsactiviteit en gaf daarom plezier. Maar er waren ook jaren dat er niet gevaren mocht worden van de Staten. De nadruk in het rijmpje ligt dan op was, en dan klinkt het als een stil protest.

Deze interessante en gezellige bijeenkomst werd afgesloten met een lunch in de uitdelingskamer